

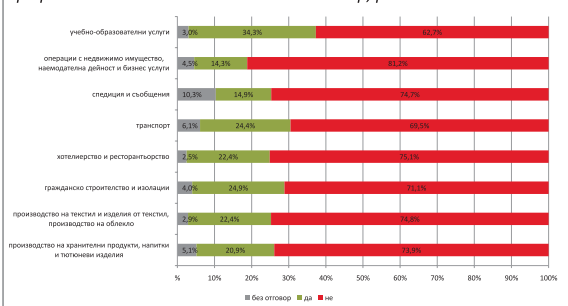
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
 Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
 Договор № BG 051PO001-2.1.07
 Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

IV. Секторен разрез на данните от проучването

1. Регламентиране на трудовите отношения

Секторният анализ на практиките за регламентиране на трудовите отношения показва, че са налице известни различия между отговорите на работодателите и наетите лица относно наличието на колективен трудов договор, които обаче нямат съществено влияние върху регистрираните тенденции.

графика 31. Наличие на колективен договор, работодатели

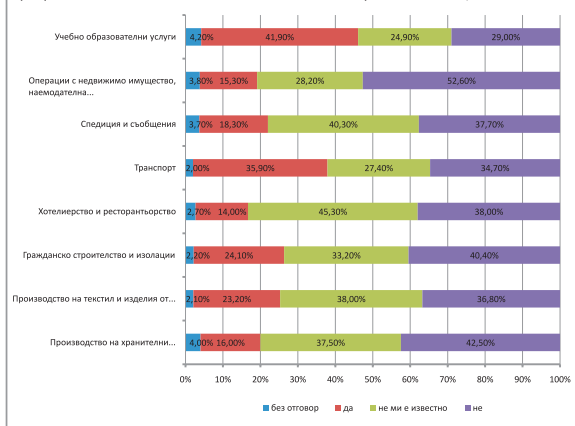

Според работодателите, най-висок е делът на сключените колективни договори в сектор учебно-образователни услуги – 34,3%. Най-нисък е делът на колективните договори в сектора на недвижимите имоти – 14,3%.

Данните, получени въз основа на отговорите на наетите лица, потвърждават сектора с най-голям дял на колективни трудови договори – учебно-образователни услуги, почти 42%. Най-нисък е делът на колективни трудови договори в секторите хотелиерство и ресторантьорство и недвижими имоти, съответно 14% и 15,3%

Важна характеристика на този индикатор е високата степен на заявената липса на информация за наличието на колективен трудов договор, 45,3% за сектор хотелиерство и ресторантьорство и 40,3% за сектор спедиция и съобщения. В секторите недвижими имоти и производство на хранителни продукти е регистриран най-голям дял на отговорите, според които в

графика 32. Наличие на колективен договор, наети лица

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

предприятието няма колективен трудов договор, съответно 52,6% и 42,5%.

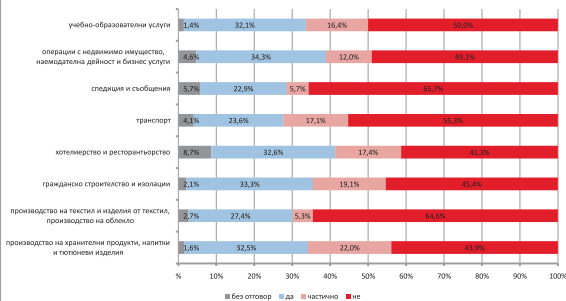
Прави впечатление високият дял на наетите лица, които не са участвали в съставянето на колективния трудов договор – над 50% средно за страната.

Участвалите в процеса на колективно договаряне са най-много в секторите недвижими имоти, строителство и учебно-образователни услуги – 34,3%, 33,3% и 32,1%, а най-малко в секторите транспорт, спедиция и съобщения – 23,6% и 22,9%.

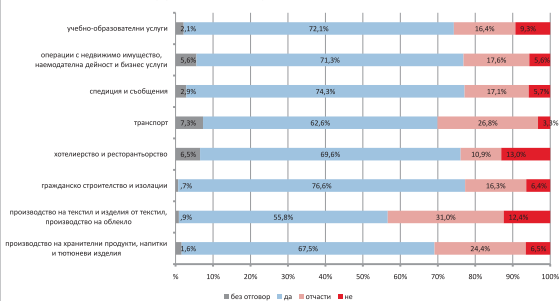
Средната стойност за страната по отношение познаването на разпоредбите на Колективния трудов договор е относително висока 68,3%. В секторен план, най-висок е дялът на непознаващите или частично запознатите с разпоредбите на Колективния трудов договор на предприятието, в което работят от сектор производство на текстил и текстилни изделия – 42,4%. Съответно в този район е най-малък дялът на наетите лица, които са информирани за условията, определени в съответния колективен трудов договор – 55,8%.

Специално внимание във връзка с планирането на обученията и дискусии по основния проект следва да бъде обърнато и на секторите транспорт

графика 33. Участие при съставянето на Колективния трудов договор, наети лица

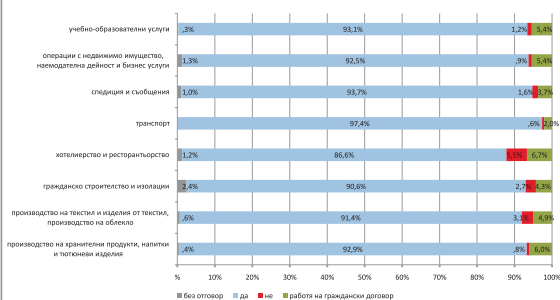

графика 34. Познаване на разпоредбите на Колективния трудов договор, наети лица*

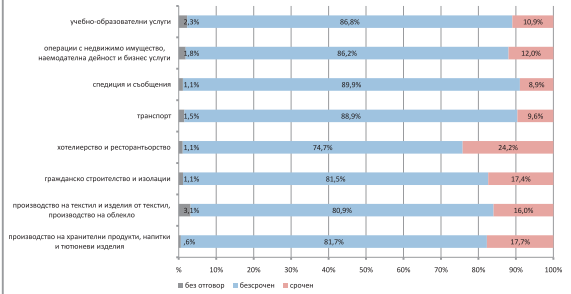
* от отговорилите, че в съответното предприятие има сключен колективен трудов договор.

графика 35. Наличие на трудов договор, наети лица

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за озвначаването ѝ“
 Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
 Договор № BG 051PO001-2.1.07
 Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 36. Тип на трудовия договор, наети лица

и производство на храни и хранителни продукти.

Най-нисък е дялът на трудовите договори в сектор хотели и ресторанти 86,6%, с над 5% по-малко от средната за страната стойност – 92,2%. Този дял е най-висок за сектор транспорт – 97,4%.

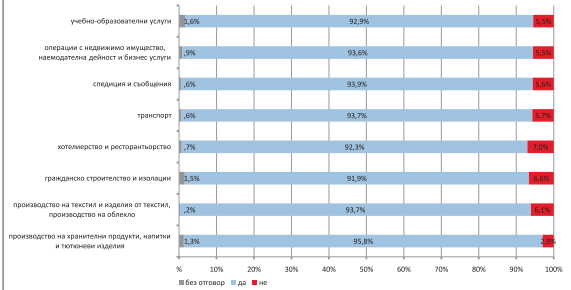
Съгласно КТ трудовият договор може да бъде безсрочен или за определен срок. Във втория случай законодателят е въвел редица ограничения, гарантиращи правото на труд. Средният дял на срочните трудови договори за страната е 15%. Флукутации по този показател са регистрирани в сектор хотели и ресторанти, където дела на срочните трудови договори е 24,2%.

По-детайлният преглед на данните показва, че този факт се дължи на спецификата на тази икономическа дейност и нейната сезонна зависимост.

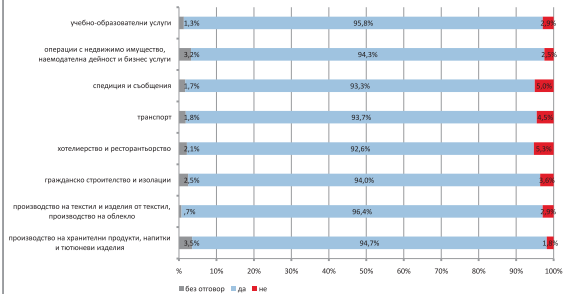
Като правило трудовите договори съдържат необходимата информация за основното и допълнителното трудово възнаграждение, както и за периодичността на изплащане на възнаграждението. Секторният разрез на данните показва равномерно разпределение на получените общи резултати – средно за страната стойността на този показател е 93,6%.

По аналогичен начин стои и въпроса за определяне на

графика 37. Съдържание на трудовия договор – основно и допълнително трудово възнаграждение, периодичност на изплащане на възнаграждението, наети лица

графика 38. Съдържание на трудовия договор – продължителност на работния ден или седмица, наети лица

Този документ е създаден с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“, съфинансирана от Европейския съюз чрез Европейския социален фонд. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от Българската търговско-промишлена палата и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз или Агенция за заетостта.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051P0001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

продължителността на работния ден или седмица – практика за всички сектори е, трудовият договор да съдържа такава информация. Средният показател за страната е 94,5%.

Получените отговори показват, че въпреки наличието на съответните разпоредби в трудовия договор, на практика съществуват практики извън тях. На практика в шест от изследваните сектори се наблюдава неспазване на условията за продължителност на работния ден в над 1/5 от регистрираните случаи. Най-висок е този дял за сектор хотели и ресторанти – 31%.

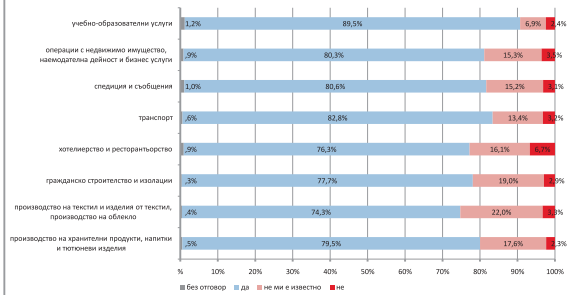
2. Организация на труда

Средната стойност за страната за наличие на правила за организацията на труда, според работодателите е 87%. Най-значително е отклонението от средната стойност, регистрирано в сектор недвижими имоти с повече от 5%.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
 Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
 Договор № BG 051PO001-2.1.07
 Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 41. Наличие на правила за организация на труда, наети лица

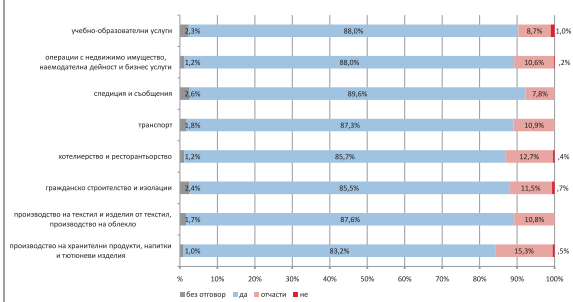

секторите производство на текстил, хотели и ресторанти и строителство.

Средната стойност за страната показва, че на практика липсва информация за наличието на правила за организацията на труда в ¼ от регистрираните случаи.

Секторният разрез на данните от проучването по този показател откроява значителни различия по отношение наличие на правила за организацията на труда, вариращи от 9,3% за сектор учебно-образователни услуги до над 20% за

графика 42. Познаване на правилата за вътрешна организация на труда, наети лица*

* от отговорилите, че в предприятието има правила за вътрешна организация на труда

лицата, които за заявили, че познават частично или непознават правилата за организацията на труда.

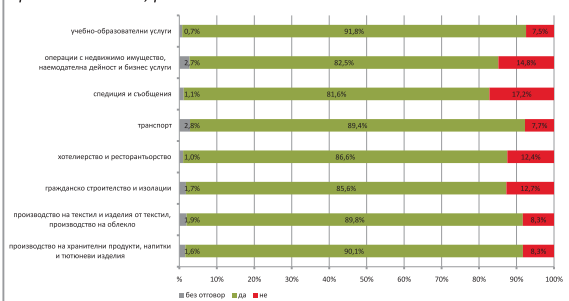
Независимо от обявеното наличие на правила за организацията на труда, се наблюдава относително висока степен на частично познаване на правилата за организацията на труда – 11,6%, средно за страната. Най-висок е този дял за сектор производство на храни и хранителни продукти – 15,3%, следван от туристическия сектор с 12,7%.

В контекста на регистрираните данни при определяне на профила на обучаемите, следва да бъдат включени и

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

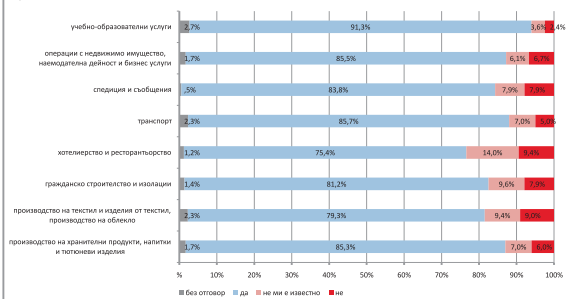
Осигуряването на длъжностна характеристика е основно задължение на работодателя. В национален мащаб 87% от работодателите предоставят на своите работници длъжностна характеристика. Секторното измерение по този показател показва, че спазването на тези нормативно определени практики е най-голямо в сектор учебно-образователни услуги (91,8%). Най-голямо отклонение е регистрирано за сектор спедиция и съобщения – с почти 6% по-малко от средното за страната.

графика 43. Предоставяне на длъжностна характеристика при назначаване, работодатели

Средният дял на наетите лица получили длъжностна характеристика, за страната е 83,5%. Най-висок е дялът на наетите лица, които не са получили длъжностна характеристика в сектор хотели и ресторанти – общо 23,4%, следван от секторите производство на текстил и строителство, съответно с 18,4% и 17,5%.

графика 44. Предоставяне на длъжностна характеристика при назначаване, наети лица

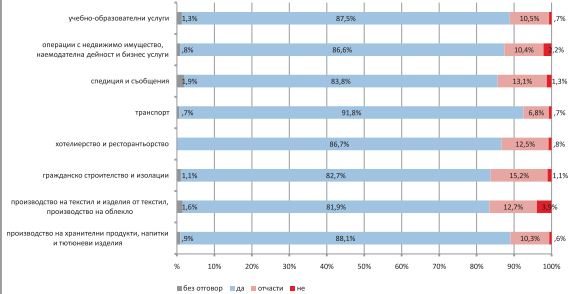

Липсата на длъжностна характеристика по същество представлява препятствие за нормалното изпълнение на работата по трудовото правоотношение.

„Инвестира във Вашето бъдеще“

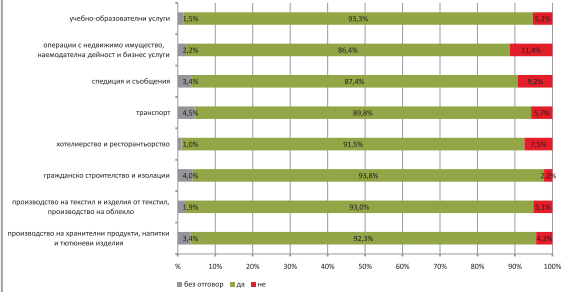
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 45. Съответствие на длъжностната характеристика с действителните служебни задължения, нети лица*

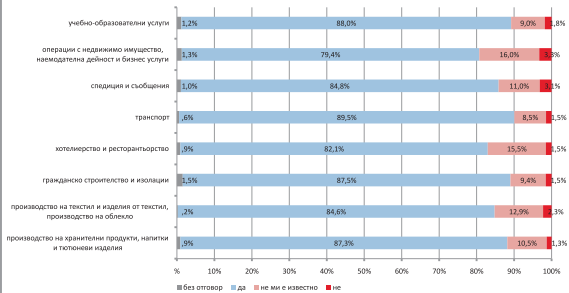

* от отговорилите, че имат длъжностна характеристика

графика 46. Наличие на правила за здравословни и безопасни условия на труд, работодатели

графика 47. Наличие на правила за здравословни и безопасни условия на труд, наети лица

Смисълът на този въпрос е установяване на съответствието на длъжностната характеристика с действителните служебни задължения. Показателно е, че една част от работодателите, 12,7% средно за страната, възприемат необходимостта от изготвянето на длъжностна характеристика, по-скоро като формална необходимост, отколкото като реален инструмент за организиране на трудовия процес.

В секторен аспект тези негативни практики варират от 7,5% за сектор транспорт до 16,6% за сектор производство на храни и хранителни продукти.

3. Здравословни и безопасни условия на труд

Според работодателите като правило в предприятията разполагат с нормативно определените правила за здравословни и безопасни условия на труд. Средната стойност на този показател за страната е над 90%. Само 6,3% от работодателите заявяват, че не са утвърдили такива правила.

В секторен план не се наблюдават значителни отклонения от средните за страната стойности, с изключение на сектор недвижими имоти, където дела на предприятията без правила за здравословни и безопасни условия на труд е 11,4%.

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051P0001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

Секторният анализ на данните показва, че най-висок е делът на предприятията без правила за здравословни и безопасни условия на труд в сектор операции с недвижими имоти с над 19%, следван от секторите хотелиерство и ресторантьорство (17%) и производство на текстил и изделия от текстил (16,2%).

Данните по този показател потвърждават наличието на тенденция за констатираното формално прилагане на правилата за осигуряване на здравословни и безопасни условия на труд – над 10% от наетите лица, които знаят за наличието на правила за здравословни и безопасни условия на труд, са запознати с тях само частично.

4. Защита на трудовите права

Получените данни илюстрират по-детайлно регистрираните практики по отношение организацията на труда в изследваните икономически сектори и свързаните с нея възможности за защита на трудовите права. В национален план едва 55% от получилите длъжностна характеристика са запознати с възможностите за защита на своите права, в случай че тя не се спазва от страна на работодателя. Тези данни показват наличие на изразен дефицит по отношение на информация за възможностите за ефективна защита на трудовите права.

Най-ниската регистрирана стойност, определяща дефицита на информация за възможностите за защита при неспазване на длъжностната характеристика от страна на работодателя е, 38,4% за сектор строителство.

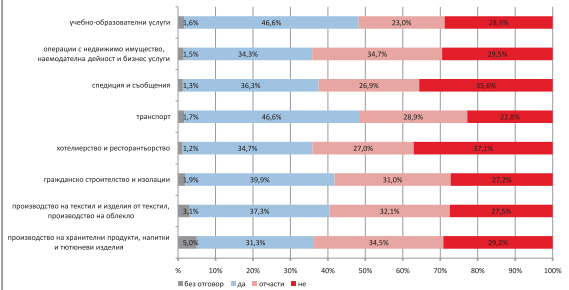
* от отговорилите утвърдително за наличието на правила за здравословни и безопасни условия на труд

* от отговорилите, че имат длъжностна характеристика

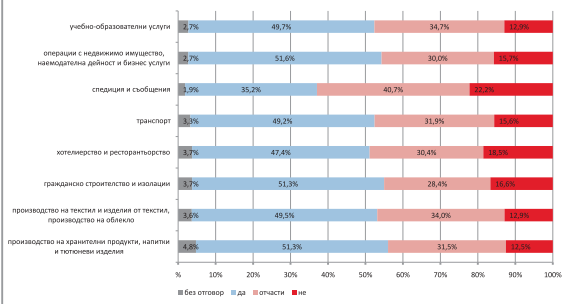
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 50. Информираност по отношение на възможностите за синдикална защита при неспазване на длъжностната характеристика от страна на работодателя, наети лица*

* от отговорилите, че имат длъжностна характеристика

графика 51. Познаване на възможностите на Инспекциите по труда за защита на трудовите права, наети лица

Инспекциите по труда достига до 62,9%, не се наблюдават значителни секторни различия в степента на информираност на наетите лица.

Липсата на информация за възможностите за ефективна защита на трудовите права е подчертана, включително и по отношение на синдикалните форми за защита срещу неспазване на длъжностната характеристика от страна на работодателя.

Данните по този показател за всички сектори показват, че над 50% от наетите лица разполагат с частична информация или не са информирани за тези възможности, като за сектор операции с недвижими имоти този дял е най-висок – 74,2%.

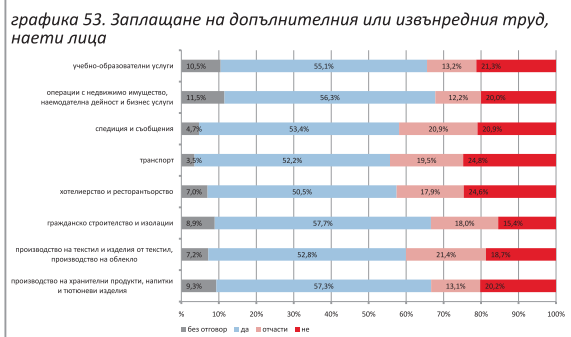
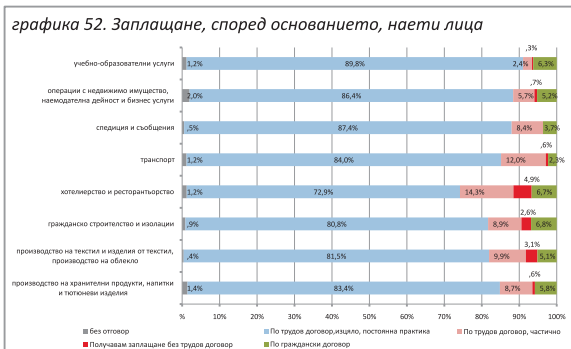
Прави впечатление и относително ниската степен на познаване на възможностите за защита на трудовите права чрез Инспекциите по труда – около 50% от отговорилите.

С изключение на сектор спедияция и съобщения, в който дела на частично запознатите и тези непознаващи ролята и функциите на

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051P0001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

5. Възнаграждение на труда

Най-висок е делът на нерегистрирано получаващите възнаграждения в сектор хотели и ресторанти – почти 5,0%. Внимание заслужават и данните за случаите на частично заплащане по трудов договор – най-голям е този дял, отново за сектор хотели и ресторанти – 14,3%, следван от транспортния сектор – 12,0%

Според получените данни повече от една трета от анкетиранияте заявяват, че допълнителния или извънредния труд се заплаща частично или въобще не се заплаща. Тази констатация се отнася за всички изследвани сектори. Най-високи са регистрираните стойности по този показател за сектор транспорт – 44,3%.

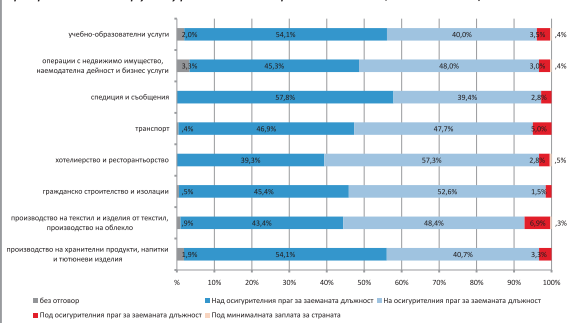
Делът на непознаващите нивата на минималните осигурителни прагове за съответните длъжности и професии е изключително висок, най-ниската регистрирана стойност на този показател е 20,7% за сектор учебно-образователни услуги, а най-високата – сектор спедияция и съобщения – 39,3%.

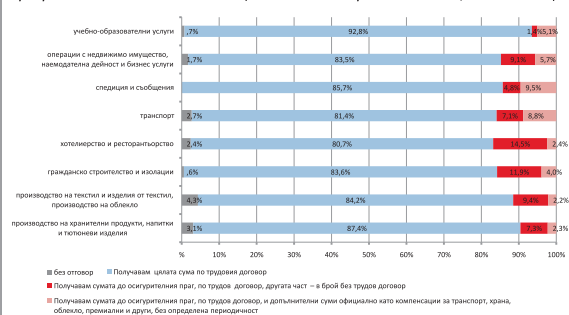
„Инвестира във Вашето бъдеще“

Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051P0001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

графика 55. Структура на възнаграденията, наети лица

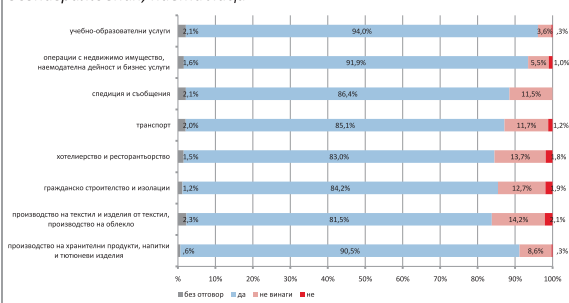

графика 56. Начин на изплащане на възнаграденията, наети лица*

* от отговорилите, че възнаградението им е НАД осигурителния праг за заеманата длъжност

графика 57. Регулярност на изплащането на трудовите възнаградения, наети лица

Структурата на възнаграденията спрямо осигурителните прагове показва в национален план наличие на относителен паритет между възнаграденията на и над осигурителните прагове, съответно 46,8% и 48,0% за страната. За сектор хотелиерство и ресторантьорство се наблюдават най-нисък дял на възнаграденията над осигурителните прагове (39,3%) и съответно на-висок дял на тези на определените осигурителни прагове (57,3%).

Секторното разпределение на данните показва, че най-висок е делът на нерегламентираните плащания в сектор хотелиерство и ресторантьорство 14,5%, следван от сектор строителство с 11,9%. Най-малък е делът на нерегламентираните плащания в сектор учебно-образователни услуги – 1,4%.

Като правило трудовите възнаградения се изплащат редовно. Най-голям е делът на констатираните изключения от това правило за сектор производство на текстил и текстилни изделия – 14,2%, следван от сектор хотели и ресторанти с 13,7%. Най-малко изключения се наблюдават в сектор учебно-образователни услуги – 3,6%.

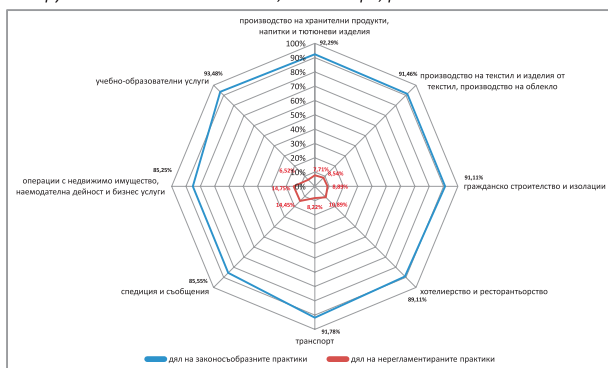
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“
Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051P0001-2.1.07
Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

Като правило работодателите внасят редовно дължимите осигурителни вноски. Най-голям е дялът на констатираните изключения от това правило за сектор хотели и ресторанти – 13,4%, следван от сектор производство на текстил и текстилни изделия с 10,1%. Отново, най-малко изключения се наблюдават в сектор учебно-образователни услуги – 2,7%.

Обобщените данни за мненията на работодателите относно законосъобразното осъществяване на икономическата дейност, показват че като цяло изследваните икономически субекти изпълняват разпоредбите на нормативната уредба – над 85,25%. Секторната специфика на регистрираните практики, извън тези регламентирани в закона варира от 6,5% за сектора на учебно-образователните услуги до над 14,7% за сектор операции с недвижими имоти и други бизнес услуги.

графика 59. Обобщена структура на регистрираните практики за спазване на нормативните изисквания по отношение на трудовото законодателство, по сектори, работодатели*

* представените данни са базирани на отговорите на въпроси 1, 3 и 4.

Регистрираната тенденция се потвърждава и според наетите лица, макар и че според тях нерегламентираните и граничните (частично отговарящите на нормативните изисквания) практики са относително по-широко разпространени.

Най-ниската стойност на обобщения показател за спазването на трудовото право е регистрирана за сектор хотелиерство и ресторантьорство – 79%,

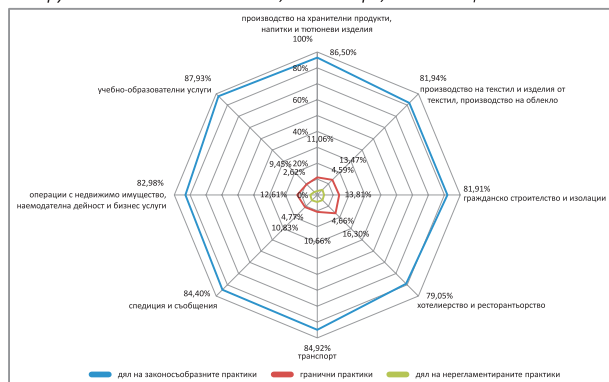
Проект: „Повишаване на обществената нетърпимост към неформалната икономика при трудовоправните и осигурителните отношения и превантивни действия за ограничаването ѝ“

Проектът се осъществява с финансовата подкрепа на Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2007-2013, съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз
Договор № BG 051PO001-2.1.07

Проектът се финансира от Европейския социален фонд и Република България

съответно за този сектор се наблюдава и най-висок дял гранични практики, изразени чрез мнението, че съответната нормативна уредба „не винаги“ се спазва – 16,3%, следван от сектор строителство и производство на текстил и изделия от текстил, съответно с 13,8% и 13,5%.

графика 60. Обобщена структура на регистрираните практики за спазването на нормативните изисквания по отношение на трудовото законодателство, по сектори, наети лица*

* представените данни са базирани на отговорите на въпроси 1, 3 и 4.

Сравнението на отговорите на работодателите и наетите лица показва, най-значително разминаване по отношение спазването на трудовото законодателство в сектор хотелиерство и ресторантьорство, където дела на работодателите, декларирали наличие на незаконни практики е 10,9%, докато според наетите лица общият дял на подобни (частично или изцяло нерегламентирани) практики е двойно по-голям, аналогични са регистрираните данни и за секторите:

- производство на текстил и изделия от текстил, производство на облекло;
- гражданско строителство и изолации.

По-високата степен на критичността на наетите лица се определят от спецификата на посочени три сектора, както и от факта, че именно те най-често концентрират общественото внимание.